

در این سرفصل همچنین می‌خوانید:

۲۳ "با این وضع به ۱۴۰۴ نمی‌رسیم"

۲۴ ثروتمندی بدون سرمایه و تکنولوژی

۲۵ نفت، ارز، اقتصاد دولتی و فرار سرمایه

۲۶ تا اقتصاد مادولتی است، همین آش و همین کاسه!

۲۷ به سوی سلامت و شفافیت

۲۸ راه و راهکار

جایگاه جهانی ایران

ما کجاییم در این بحر تفکر، تو کجا؟

علیرغم پیشرفت در برخی از شاخص‌ها، اقتصاد ایران در رده‌بندی‌های جهانی مشکل دارد.

مسایل و مباحث اقتصادی و سیاسی حال حاضر دنیا آنچنان در حال تغییر و تحول هستند که روزه‌روز فاصله زمانی و مکانی بازارها، اقتصاد و جوامع را کاهش می‌دهند. در این بین، کشورمان علیرغم تمام توانایی‌ها و پتانسیل‌های بومی از جمله منابع عظیم و سرشار نفتی و گازی، نیروی کار فراوان و شاخصه‌های دیگر - که همگی می‌توانند در راستای رشد و توسعه بکار گرفته شوند

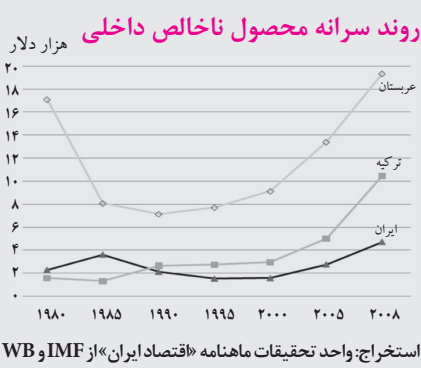
- نتوانسته است جایگاه مناسبی را که آرزومندیم در رده‌بندی‌های اقتصادی و سیاسی جهان کسب نماید. هر ساله سازمان‌هایی نظیر بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و مؤسسات هریتج و فریزر با بررسی اطلاعات و شاخص‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی به رده‌بندی کشورهای دنیا می‌پردازند. بر این اساس و بر طبق گزارش صندوق بین‌المللی پول، محصول ناخالص داخلی کشورمان در سال ۲۰۰۸ برابر با ۳۴۴/۸۲۰ میلیارد دلار بوده که در جایگاه ۲۸ جهانی قرار می‌گیرد. همچنین بر اساس آخرین گزارش در سال ۲۰۰۹ که مؤسسات هریتج و فریزر به بررسی آزادی اقتصادی کشورهای جهان پرداخته‌اند، کشورمان با در اختیار داشتن شاخص ۴۴/۶ از ۱۰۰ در میان ۱۸۰ کشور مورد مطالعه در جایگاه ۱۶۹ کشورها قرار دارد که نشان‌دهنده اقتصاد تقریباً بسته کشورمان است. شایان

رده‌بندی کشورها بر حسب آزادی اقتصادی

رده	کشور	شاخص	رده	کشور	شاخص
۱	هنگ کنگ	۹۰/۰	۱۶۹	ایران	۴۴/۶
۲	سنگاپور	۸۷/۱	۱۷۲	ترکمنستان	۴۴/۲
۳	استرالیا	۸۲/۶	۱۷۳	لیبی	۴۳/۵
۴	ایرلند	۸۲/۲	۱۷۴	کنگو	۴۲/۸
۵	نیوزلند	۸۲/۰	۱۷۵	ونزوئلا	۳۹/۹
۶	آمریکا	۸۰/۷	۱۷۶	اریتریا	۳۷/۵
۷	کانادا	۸۰/۵	۱۷۷	برمه	۳۷/۷
۸	دانمارک	۷۹/۶	۱۷۸	کوبا	۲۷/۹
۹	سوئیس	۷۹/۴	۱۷۹	زیمبابوه	۲۲/۷
۱۰	انگلستان	۷۹/۰	۱۸۰	کره شمالی	۲/۰

استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران» از مؤسسات فریزر و هریتج

ذکر است که شاخص درجه آزادی اقتصادی بر اساس مؤلفه‌هایی همچون حجم و اندازه دولت، ساختار امنیت مالکیت، نقدینگی و متغیرهای مربوط به آن، آزادی در تجارت خارجی و در نهایت قوانین مالی، بازار کسب و کار و تجارت تعریف می‌شود. تحریم‌های همه‌جانبه جهانی علیه ایران، از مهمترین دلایل این قلت در شاخص آزادی اقتصادی کشورمان در سطوح بین‌المللی بوده است. البته در جهت آسیب‌شناسی فضای بسته تعامل اقتصاد ایران باید توجه داشت که تمام مشکلات موجود حال حاضر، منتج از تحریم‌ها نمی‌باشند، چراکه اگر برنامه‌ریزی منسجم و عملی در جهت رشد و توسعه اقتصادی کشور داشتیم، بی‌شک در بازه کنونی از شرایط مناسب‌تری برخوردار بودیم. در این راستا می‌توان به رده‌بندی تراز بازرگانی کشورمان در میان کشورهای جهان اشاره کرد. بر اساس گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۰۸ ایران با صادرات هزار و ۶۴ میلیارد دلار در رتبه ۳۵ بزرگترین صادرکنندگان جهان و همچنین با در اختیار داشتن ۶۷/۹ میلیارد دلار واردات در رده ۴۲ بزرگترین واردکنندگان جهان در میان ۱۹۲ کشور مورد بررسی قرار گرفته که نشانگر رابطه نسبتاً مناسب ایران - علیرغم تمام تحریم‌هایی که علیه

کشورمان صورت گرفته - با سایر کشورها است.

گسترده‌ی دولت، بسته‌تر شدن اقتصاد

همان‌طور که اشاره شد، حجم و گستردگی دولت یکی از شاخصه‌های مؤثر بر آزادی اقتصادی است. بر اساس گزارش مؤسسه فریزر (Fraser Institute) حجم دولت ایران در ۳۰ سال گذشته با رشد باورنکردنی ۹۸/۵۳ درصد، در رده ۵۱ حجیم‌ترین دولت‌های جهان قرار گرفته است. مطمئناً یکی از آثار گستردگی حجم دولت، تأثیر مستقیم تصمیم‌گیری آن بر روند و پروسه حرکت اقتصاد است که بی‌شک خارج شدن اقتصاد از نظام عرضه و تقاضا از مهمترین نتایج آن خواهد بود. همچنین گسترش حجم دولت، طبعاً نیازمند استخدام نیروی انسانی بیشتری است که از مهمترین نتایج آن، بروز رشد هزینه‌های جاری و رشد کسری بودجه دولت، تورم و افزایش فقر در جامعه - به دلیل نامناسب‌تر شدن توزیع درآمد ملی - خواهد بود. البته کاهش

درآمد مالیاتی به صورت درصدی از GDP

کشور	درصد	کشور	درصد
دانمارک	۵۰/۰	سوئیس	۳۰/۱
سوئد	۴۹/۷	آمریکا	۲۸/۲
بلژیک	۴۶/۸	ونزوئلا	۲۵/۰
نروژ	۴۳/۶	هنگ‌کنگ	۱۲/۸
فنلاند	۴۳/۶	ایران	۷/۳
فرانسه	۴۶/۱	عربستان	۵/۳
آلمان	۴۰/۶	بحرین	۲/۴
هلند	۳۹/۵	قطر	۲/۲
انگلستان	۳۹/۰	کویت	۱/۵
روسیه	۳۶/۹	امارات	۱/۴

استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران» از WB, IMF و هریتیج

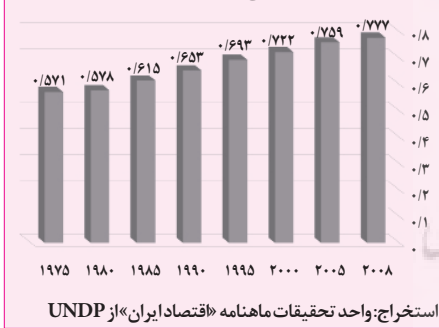
حجم دولت به معنای کاهش وظایف دولت نمی‌باشد، چراکه سازمان‌دادن و دخالت در امور اجتماعی و دفاعی که بخش خصوصی - به دلیل فقدان سود اقتصادی این مقولات - حاضر به تعامل در آن نمی‌باشد، از مهمترین وظایف تأییدشده دولت در یک جامعه است. لازم به تذکر است که میزان مصرف، درآمدهای مالیاتی، سرمایه‌گذاری و پارانه‌های پرداختی دولت به صورت درصدی از GDP از شاخصه‌هایی است که در تعیین حجم و گستردگی دولت مؤثر می‌باشند. در این راستا بر اساس گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۰۸ که به بررسی درآمد مالیاتی دولت‌ها به صورت درصدی از GDP در سطح جهان پرداخته است، کشورمان با در اختیار داشتن رقم ۷/۳ درصد در میان ۱۷۴ کشور مورد مطالعه، جایگاه ۱۶۱ را به خود اختصاص داده است. در این رده‌بندی، دانمارک با نسبت ۵۰ درصد در رأس و امارات عربی متحده با رقم ۱/۴ درصد در آخرین رده این مطالعه قرار گرفته‌اند. البته در اکثر کشورهای نفتی این نسبت پایین است. همچنین بر اساس گزارش صندوق بین‌المللی پول در سال ۲۰۰۹ کشورمان با در اختیار داشتن رقم ۲۷/۷ درصد سرمایه‌گذاری ثابت به صورت درصدی از GDP، رتبه ۳۶ را در میان ۱۴۵ کشور مورد مطالعه در اختیار دارد و کشورهای سنگاپور، ویتنام و قطر به ترتیب با ارقام ۴۵، ۴۴/۵ و ۴۱/۴ درصد در صدر این رده‌بندی جای دارند.

نظام آموزشی و توسعه منابع انسانی

یکی دیگر از مسایل مهم تأثیرگذار بر رشد و توسعه اقتصادی، میزان برخورداری یک کشور از "توسعه‌یافتگی انسانی" (شامل درآمد سرانه، طول عمر و تحصیلات) است که همواره در رده‌بندی‌های جهانی توجه ویژه‌ای به آن می‌شود. بر اساس آخرین

گزارش سازمان ملل متحد، کشورهای ایسلند، نروژ و کانادا به ترتیب با در اختیار داشتن ارقام ۰/۹۶۹، ۰/۹۶۸ و ۰/۹۶۷ در رأس رده‌بندی HDI (شاخص توسعه انسانی) کشورهای جهان قرار گرفته‌اند که در این رده‌بندی، کشورمان با در اختیار داشتن رقم ۰/۷۷۷ در جایگاه ۸۴ جهان و در رده کشورهای متوسط قرار دارد. نکته حایز اهمیت این گزارش در آن است که اغلب کشورهای عربی حوزه خلیج فارس نظیر امارات، عربستان و قطر - علیرغم رشد ۰/۰۰۸ درصدی کشورمان نسبت به گزارش قبلی این سازمان در سال ۲۰۰۶ - بالاتر از ایران قرار دارند که توجه جدی مسؤولان را طلب می‌کند. خروج نیروهای متخصص و نخبه ایرانی از کشور را می‌توان یکی از مهمترین دلایل این جایگاه در سطوح جهانی قلمداد کرد. خلق نهادهای "توسعه منابع انسانی کارآمد" خصوصاً با تشویق R&D در ادارات و سازمان‌های دولتی و الزام تأسیس آن در بنگاه‌های خصوصی در کنار توجه به نیازهای مادی و غیر مادی نیروی نخبه، متفکر و متخصص کشور، افزایش میزان سرمایه‌گذاری‌ها، تأمین امنیت اقتصادی و اجتماعی، کاهش ریسک‌های داخلی و خارجی و مسایلی از این قبیل از مهمترین راهکارهای اولیه‌ای است که می‌تواند سبب گسترش و توسعه منابع انسانی کارآمد و ارتقای جایگاه جهانی ایران شود. ■

روند توسعه انسانی در ایران

شاخص توسعه انسانی کشورهای منتخب در سال ۲۰۰۸

رده‌های بالایی توسعه انسانی	کشور	رده	شاخص	رده‌های متوسط توسعه انسانی	کشور	رده	شاخص
ایسلند	۱	۰/۹۶۹	ترکیه	۷۶	۰/۷۹۸		
نروژ	۲	۰/۹۶۸	دومینیکن	۷۷	۰/۷۹۷		
کانادا	۳	۰/۹۶۷	لبنان	۷۸	۰/۷۹۶		
استرالیا	۴	۰/۹۶۵	پرو	۷۹	۰/۷۸۸		
ایرلند	۵	۰/۹۶۰	کلمبیا	۸۰	۰/۷۸۷		
هلند	۶	۰/۹۵۸	تایلند	۸۱	۰/۷۸۶		
سوئد	۷	۰/۹۵۸	اوکراین	۸۲	۰/۷۸۶		
ژاپن	۸	۰/۹۵۶	ارمنستان	۸۳	۰/۷۷۷		
لوکزامبورگ	۹	۰/۹۵۶	ایران	۸۴	۰/۷۷۷		
سوئیس	۱۰	۰/۹۵۵	تونگا	۸۵	۰/۷۷۴		

استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران» از سازمان ملل متحد

سرانه صادرات کشورهای منتخب در سال ۲۰۰۷

رتبه	کشور	میزان	رتبه	کشور	میزان
۱	سنگاپور	۴۹,۱۰۰	۱۱	ایسلند	۱۶,۰۰۰
۲	هنگ‌کنگ	۴۰,۷۰۰	۱۲	اتریش	۱۵,۰۰۰
۳	بلژیک	۲۵,۹۰۰	۱۳	سوئد	۱۴,۰۰۰
۴	ایرلند	۲۴,۶۰۰	۱۴	فنلاند	۱۲,۹۰۰
۵	نروژ	۲۴,۱۰۰	۱۵	آلمان	۱۲,۳۰۰
۶	امارات	۲۲,۹۰۰	۱۶	کانادا	۱۱,۳۰۰
۷	هلند	۲۲,۴۰۰	۱۷	اسلونی	۹,۴۲۰
۸	سوئیس	۲۰,۵۰۰	۱۸	تایوان	۸,۰۸۰
۹	دانمارک	۱۷,۵۰۰	۱۹	چک	۷,۶۷۰
۱۰	کویت	۱۶,۵۰۰	۷۱	ایران	۷۹۷

استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران» از UNDP و WB